

Böcskei Balázs: Létezik-e magyar fiatal progresszió? Első fecskék vagy egy progresszív fiatalság igazi esélye.

A fenti kérdésekre adott válaszokat nem csak a kötet alapját képező kutatás adatai szolgáltatják, hanem azokhoz Laki Lászlónak és Szabó Andreának az ifjúsági folyamatok értelmezésére vonatkozó szempontjait is szem előtt tartjuk. Laki és Szabó szerint a magyar fiatalok általános helyzete, oktatási-képzési és munkaerőpiaci felkészítésének hatékonysága, elvárásai, aktivitásuk, társadalmi beilleszkedésük, élet- és pályakezdési sikerességük, érdek megjelenítési- és érdekérvényesítési képességük, jövőbeli kilátásaik nem vizsgálhatók az utóbbi két évtizedben kialakított újkapitalizmus működése nélkül (LAKI-SZABÓ A. 2011; LAKI-SZABÓ A. 2014). A progresszív fiatalok szempontjából viszont nem csak az 1989 utáni társadalmi-gazdasági rendszer feltételei és körülményei bírnak döntő jelenséggel a társadalmi elvárások és sikeres beilleszkedés kapcsán, hanem távlatosan tekintve a 2010 utáni új társadalmi-gazdasági modell is referenciának bizonyulhat. Ahogyan a kuruc.info nemzedéke (RÓNA-SŐRÉS 2012), illetve Critical Mass nemzedék (KEIL 2012) számára a rendszerváltás utáni Magyarország és a politikai rendszer legitimitásának megítélése, a 2006 őszi politikai-közéleti események, az őszi beszéd és a posztőszödi politikai periódus eseményei bizonyultak viszonyítási pontoknak, úgy ma még nem tarthatjuk kizártnak, hogy a politikusi narratíva és megszólalások által Nemzeti Együttműködés Rendszerének nevezett új társadalmi modell lehet majd egy progresszív szegmens referenciapontja.

A magyar felsőoktatásban jelenlévők egészének jövőképét nem csak az határozza meg, hogy a hazai újkapitalizmus működési módjának egyik súlyos következménye a fiatalok integrációját elősegítő intézményrendszerek alulteljesítése, hanem a képviselői és a képviselői demokrácia válságára adott reflexiók is. Egy progresszív fiatal szegmensnek mindezekre a jelenségekre kell(ene) választ keresnie. A tanulmány ebből a szempontból is vizsgálja ezen egyetemi-főiskolai értékcsoportot.

A progresszió hagyományának megfelelően feltételezhetjük azt, hogy az ebbe a szegmensbe tartozó fiatalokat egy nyitott, a különböző szubkultúrákat illetően toleráns, szociális érzékenység „eljárásait” és részvételi formáit is felmutató értékrendszer jellemzi, magas fokú (online) aktivitással. Okkal feltételezhetjük, hogy ezen fiatalokkal lezajlott vagy éppen benne vannak az ingleharti értelemben vett „csendes forradalomban”, azaz a materiális javak biztosításának prioritásától egyre inkább a posztmateriális értékek felé fordulnak. Bár ezen „forradalmi” változás megfigyelhető volt már egyes szavazói csoportokban (KEIL 2012), viszont a materiális javak dominanciája nem értelmezhető anélkül, hogy ne vetnénk számot azzal, hogy Magyarországon a rendszerváltás után egy dezintegrált, polarizált és fragmentált gazdaság és társadalom alakult ki (LAKI-SZABÓ A. 2014). Ezen helyzet által létrehozott bizonytalanság és a megélhetés priorizálása felülírja a materiális fogyasztástól történő elfordulás lehetőségét. Éppen ezért a posztmateriális „fogyasztás” és életvitel is leginkább a posztindusztriális- és tudásalapú átmenet győzteseire, a magasan kvalifikált egyénekre jellemző. Feltételezhetjük azt, hogy a progresszív fiatalság főváros-centrikus, magas tudástőkével bír, jól informált, digitálisan hálózatba kapcsolt individuum (BAUER-DÉRI 2011), továbbá anyagi biztonságot maga mögött tudó hallgatói csoport.

A tanulmány erre a feltételezésre az Együtt 2014-PM választási szövetség egyetemista és főiskolás támogatóinak tükrében válaszol. Ezen hallgatók nyitottabban gondolkodnak, a liberális címkét jobban felvállalják, és egyúttal az európai gondolkodásmódot képviselnek. A pártszövetség hívei közül 44 százaléknyan a liberális, 26 százaléknyan pedig a nyugatos/európai címkét tartják magukra nézve a leginkább helytállóknak. Számos ügy mentén liberális nézeteket vallanak, alapértékeikben mérsékelt baloldaliak. Elvetik a radikalizmust, a mérsékelt megoldások hívei, visszafogottak.

A jövőre nézve azonban a kérdés az, hogy mindezen jellemzők elégségesnek és eléggé tartósnak bizonyulnak-e ahhoz, hogy e csoportot a fiatal magyar progresszió (elő)futárainak tekintsük. Jelen állás és az Aktív Fiatalok Magyarországon kutatás második hullámát követő elemzés után arra a következtetésre jutottunk, hogy az Együtt 2014-PM esetében kevésbé beszélhetünk stabil pártkötődésről, és a választási szövetség támogatása sokkal inkább pillanatnyi-szituatív szimpátiáról árulkodik. Kérdéses, hogy a progresszív fiatalság és a választási szövetség tartósan egymásra talál-e majd, vagy utóbbi az LMP kapcsán már tapasztalható szavazói illékonyág áldozata lesz.

AZ EGYÜTT 2014–PM ÉS A FIATALOK

A Republikon Intézet megbízásából az Ipsos által 2013 február–márciusában készített kutatás arra a megállapításra jutott, hogy az Együtt 2014 egy idősödő szavazóbázissal rendelkezik, szavazóinak mintegy harmada idősebb hatvan évnél, míg negyede ötven és hatvan év közötti. Az idősödő tábor jelleget erősíti az a megállapítás is, amely szerint az Együtt 2014 szavazói között átlag fölötti arányban nem a gazdaságilag aktív, dolgozó emberek, hanem a nyugdíjasok vannak. A szövetség szavazóinak harmada rokkantsági alapon vagy öregségi jogon nyugdíjas, 42 százalékuk aktív kereső. A választási szövetség támogatóinak 15 százaléka kerül ki a 18–29 éves korosztályból (REPUBLICON INTÉZET 2013a).

Az Aktív Fiatalok Magyarországon második hullámának adatfelvétele (az adatfelvételtől részletesen lásd: SZABÓ A. 2014) során a kevésbé ismert Együtt 2014–PM szövetség így is a nappali tagozatos hallgatók 14 százalékát tudhatja maga mögött. Ezzel párhuzamosan a kutatás első hulláma során mért adatokhoz képest az LMP pedig 10 százalékkal esett vissza támogatottságát illetően. Az MSZP 1 százalékos vesztesége mögött is minden bizonnyal az Együtt 2014–PM megjelenése áll. Bár a kutatás közvetlen bizonyítékkal e téren nem élhetett, de álláspontunk értelmében a Bajnai vezette szövetség megjelenésének és aktivitásának árát az LMP és baloldali pártok „fizetették” meg.

Bár a választási szövetség kevésbé ismert politikai formáció, támogatói mégis az átlagot (3%) meghaladónan találják aktívnak, 8 százalékuk kifejezetten annak. Negyvenegy százalékuk szerint viszont az Együtt 2014–PM egyáltalán nem aktív lakóhelyük környékén, de 24 százalékuk így is értesül néha a pártszövetség rendezvényeiről, és tekinti aktívnek. A településméret növekedésével párhuzamosan csökken azok száma, akik (kifejezetten) aktívnek tartják a választási szövetséget. Míg a budapesti lakók 53 százaléka gondolja úgy, hogy egyáltalán nem aktív lakóhelye környékén, addig a községben lakóknak már a 76 százaléka látja ezt így. Amíg a budapestiek 8 százaléka értesült már több alkalommal pártrendezvényekről, és tartja kifejezetten aktívnek a szövetséget, addig a megyei jogú városokban lakóknak csak 2 százaléka tapasztalja így. A községben lakók 6 százaléka tapasztal valamiféle aktivitást, 94 százalékuk nem igazán vagy egyáltalán nem tapasztal pártaktivitást szövetségi szinten. A tanulmányban progresszívként meghatározott fiatalok Budapest-centrikussága találkozik az Együtt 2014–PM aktivitásával, amely leginkább itt számottevő.

A választási szövetség nem csak hogy kiemelt célcsoportként tekinti a fiatalokat, hanem az egyetemista-főiskolai támogatóinak 63 százaléka is úgy gondolja, hogy a szövetség hozzájuk szól, megszólítja őket. Általában is a nyilvánosságban hivatkozott kompetens Bajnai-kép ebbe a csoportban is megépült, hiszen a támogatók 71 százaléka gondolja úgy, hogy felkészült politikusok alkotják az Együtt 2014–PM-et, és 72 százalék mondta azt, hogy képesnek tartja az ország vezetésére. A zöld értékek képviselőit csak 21 százalékuk jelölte meg, 58 százaléka a választási szövetségre a hátrányos helyzetűek segítségére fókuszáló aktoraként tekint. A progresszív fiatalok körében a későbbiekben ismertetett „demokráciaéhség”, azaz a részvételiség igénye és a választási szövetségről kialakult kép találkozik, 64 százalékuk utóbbi növelése iránt elkötelezett pártnak látja a szervezetet. A kutatás készítését követően a hazai politikai napirend egyik kiemelt témája volt nők parlamenti képviselője és száma, a női kvóta kérdése, a családon belüli erőszak büntetése, amelyek az Együtt 2014–PM egy kiemelt politikai és szakpolitikai témájává váltak az 2013-as őszi ülésszak végéig. A kutatás adatfelvételekor azonban a szövetség támogatóinak 59 százaléka nem tekintett rá úgy, mint a női egyenjogúságért küzdő szervezet, ahogyan a progresszió szempontjából szintén fontos romakérdés kapcsán is több mint duplája azok aránya (68%), akik nem az utóbbi (köz)politikai kihívásra megoldással bíró pártként tekintenek rá.

AZ EGYÜTT 2014–PM TÁMOGATÓI A KUTATÁS TÜKRÉBEN

Demográfiai háttér¹²²

Az Együtt 2014–PM támogatóinak közel 40 százaléka 21–23 év között van, az életkor növekedésével támogatottsága csökken, a 26 éveseknek már csak a 10 százaléka támogatja. A 21 évnél fiatalabbak körében leginkább a Jobbik és a Fidesz–KDNP rendelkezik magasabb támogatással. Az Együtt-szavazók édesapjának iskolai végzettsége legalább középfok, és legmagasabb körükben az egyetemi diplomával, doktori-val rendelkezők aránya (32%). Az Aktív Fiatalok Magyarországon második hullámának eredményei ezen a ponton is illeszkednek az Ipsos tárgyalt felméréséhez, amely szerint az 2014 Együtt szavazói túl azon, hogy fővárosiak, de emellett magasan képzettek is, az átlagnál jobban keresnek, igaz, idősebb szavazók, akik korábban az SZDSZ-t, majd pedig DK-t vagy az LMP-t támogathatták.

122. A baloldali fiatalok részletes demográfiai jellegzetességeit részletesen lásd Binó-Nagy 2014 jelen kötetben.

Településtípus

Állandó lakhelyüket tekintve az Együtt 2014–PM támogatói leginkább budapestiek, 40 százalékuk a fővárosban él, 21 százalékuk megyei jogú városban, és csak 13 százalékuk községben. Ebben a vonatkozásban az Együtt 2014 főiskolai-egyetemi szavazói „felnőttkorú” mintát mutatnak. Az Ipsos az Aktív Fialatok Magyarországon második hullámának adatfelvétele előtti hónapjaiban elkészített nagymintás közvélemény-kutatása szerint az Együtt 2014 szavazói elsősorban a fővárosból kerülnek ki, szavazóinak 37 százaléka budapesti, és csak minden ötödik él községben.

Anyagi helyzet

Az anyagi háttér vonatkozásában a 2012-es LMP-s válaszadók egyötöde élt teljesen külön kasszán szüleitől (KEIL 2012), ez az Együtt 2014–PM esetében 17 százalék. Anyagi helyzetüket alapvetően nem tartják rossznak. Szavazóinak közel fele (48%) a pénzét megfelelően osztja be, és így nincsenek anyagi gondjaik. Tizenhét százalékuk saját bevallásuk szerint tényleges gond nélkül él. Egytizedük viszont hónapról hónapra megélhetési gondokkal küzd, ez az arány a 2012-es LMP-válaszadók körében 14 százalék volt.

A választási szövetség támogatói közül az átlaghoz képest többen dolgoztak legalább három hónapig, de 57 százalékának – leszámítva a szüneti munkavállalásokat – nem volt munkavállalása. Ötvenkét százalékuk jelenleg sem dolgozik – ez is kevesebb, mint az átlag (61%).

Közéleti aktivitás és politikai érdeklődés

Álláspontunk szerint a progresszív gondolkodás egyik előfeltétele a jelentős közéleti érdeklődés. A politika iránti érdeklődés (1–5 skálán, 1-egyáltalán nem; 5-nagyon érdekel), a legmagasabb az Együtt 2014–PM szavazói körében (átlagpontszám: 3,42). Az LMP-sek a 2012-es kutatáshoz hasonlóan szintén kevésbé érdeklődőek (2,73), míg a DK-sok (3,20) a Fidesz-KDNP-t (3,15) és a Jobbikot (3,09) megelőzve mutatnak nyitottságot a politika történéseire.

1. táblázat.

„Mennyire érdekel Téged a politika?” – pártpreferencia szerint
(százalék)

Párt	Egyáltalán nem	2	3	4	Nagyon érdekel
Együtt 2014–PM	10	12	27	29	23
LMP	22	27	20	17	14
MSZP	16	38	16	14	16
DK	23	8	31	15	23
Fidesz	15	14	30	22	19
Jobbik	17	18	25	20	20
Összes hallgató	17	21	27	19	16

Forrás: Aktív Fialatok Magyarországon 2013. Saját számítás.

A választási szövetségi támogatóinak a politikához való viszonya meglehetősen kritikus. Jelentős számban a hatalom és birtoklása, kiüresedett népképviselés, manipuláció, korrupció, a kölcsönös negatív kampány és az együttműködés hiányára asszociálnak a „politika” kifejezése hallatán. A fókuszcsoportos beszélgetések alkalmával ezen előbbi, adatokban is tükröződő értelmezés a politikára történő csekély ráhatás érzésével párosult. Mindennek ellenére a politikai aktivitást szükségesnek és kötelességnek is tartják.

A progresszív gondolkodás egyik referenciapontja a politikai rendszer demokratikus működésének megítélése, illetve elvárása. Miután a hazai közéleti és politikai események egy jelentős része többek között az ellenzéki pártok kommunikációja folytán a demokratikus-antidemokratikus relációban, a „jogállam leépítésének” tulajdonképpeni paradigmájában, az alapjogokra hivatkozás, illetve azok szűkítésének kontextusában értelmeződik, így okkal várhatjuk el, hogy az Együtt 2014–PM szövetség támogatói kritikusak legyenek a jelenlegi intézményrendszerrel, a „létező” demokrácia eljárásaival szemben.

Ezt a kutatói feltételezés beigazolódnak, ugyanis támogatóik 52 százaléka egyáltalán nem, 41 százalékuk pedig nem elégedett a demokrácia működésével. Az átlagnál jobban kritikusak a magyarországi „intézményesített” demokráciával szemben, ugyanakkor az átlagnál jobban elkötelezettek a demokráciát illetően, azt tartják ugyanis a lehető legjobb politikai rendszernek.

A progresszív gondolkodás fontos sarokpontja lehet a részvétel, az aktivitás. A választásokon történő részvétel szempontjából az Együtt 2014–PM támogatói a kevésbé aktív szavazói csoportok közé tartoznak. Ez az illékonyosság az egyetemista-főiskolai támogatók körében is a jövő egyik kihívása lehet. Internetes aktivitásuk viszont nem csak az átlagtól, hanem a többi párttól is eltérő.

2. táblázat.

Az Együtt 2014–PM-s internetes közéleti aktivitása, 2013 (százalék)

internetes aktivitás gyakorisága	Együtt 2014–PM	Összes hallgató	
közösségi oldalakon közügyekkel, társadalmi problémákkal kapcsolatban eseményeket létrehozni, képeket, videókat megosztani	rendszeresen	16	10
	alkalmanként	35	31
blogolni közügyekkel, társadalmi témákkal kapcsolatban	rendszeresen	4	2
	alkalmanként	11	10
blogokon, közösségi oldalakon közügyekkel, társadalmi problémákkal kapcsolatban hozzászólni, kommentelni?	rendszeresen	10	5
	alkalmanként	38	27
blogokon, közösségi oldalakon közügyekkel, társadalmi problémákkal kapcsolatban lájkolni?	rendszeresen	22	12
	alkalmanként	47	37
interneten szavazni valamilyen közélettel, társadalommal kapcsolatos kérdésben?	rendszeresen	14	8
	alkalmanként	51	43

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon 2013. Saját számítás.

Miután az utóbbi években jelentősen megnőtt a tüntetések és demonstrációk száma, így okkal lehet feltételezni, hogy a 2010 tavaszát követő utcai tiltakozások jelentősen hozzájárultak a progresszívek politikai ébredéséhez. Az Együtt 2014–PM szavazóinak negyvenhat százaléka vett részt törvényeknek megfelelően bejelentett tüntetésen és demonstráción. Szintén átlagon felüli, 40 százalékot elérő azok száma, akik olyan demonstráción vettek már részt, amely a világhálón keresztül szerveződött. Más direkt demokratikus formákban is magas az Együtt egyetemista, főiskolás szimpatizánsainak aktivitása.

3. táblázat.

Az Együtt 2014–PM-s, közéleti aktivitása, 2013.

„Az alábbi tevékenységek közül részt vettél-e valaha bármelyikben?”

(százalék, „igen” válaszok aránya)

aktivitási forma	Együtt 2014–PM	Összes hallgató
aláírásgyűjtés	29	30
politikai nyilatkozatok, tiltakozó petíciók aláírása	43	30
törvényes demonstráció, tüntetés	46	31
spontán tüntetés, utcai vonulás	26	16
utcai zavargás	2	3
szándékosan nem vásároltál, bojkottáltál bizonyos árucikket, szándékosan elkerültél üzletláncot	34	36

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon 2013. Saját számítás.

MITŐL PROGRESSZÍV A PROGRESSZÍV? – AZ EGYÜTT 2014–PM FIATALJAINAK ÉRTÉKVILÁGA

A kérdésre számos politika- és eszmetörténeti, közpolitikai definícióval is válaszolhatunk. Ehelyütt Niedermüller Péter leírását vesszük alapul. A kulturális antropológus szerint

„az új progresszív baloldali politika ugyanis nem közvetlen osztályérdekek képviselőjére vállalkozik, hanem sokkal inkább egy morális alapokon nyugvó, közös értékeket megjeleltető, nyitott, felelősséget vállaló, a társadalmi csoportok egymás iránti szolidaritására épülő világnézetet, társadalomképet reprezentál. (...) Ennek megfelelően természetesen támogatójának tekinti a társadalom egészével szembeni felelősséget felvállaló, morálisan érzékeny polgárságot, középosztályt is, s nem riad vissza az általuk felvállalt liberális vagy konzervatív értékektől” (Niedermüller 2011).

A progresszív politikai gondolkodás és cselekvés sarokköve a demokrácia, az emberi méltóság, a szabadságjogok, a felelősség, a szolidaritás, az igazságosság, a jogbiztonság, az esélyegyenlőség, a tudás és az ahhoz való hozzáférés, a teljesítmény és a kulturális sokféleség. Ez az alapvetően új baloldali értékstruktúra a baloldali elkötelezettség mellett mérsékelt politikai gondolkodást is magában foglal. Ebből a szempontból vizsgálva az Együtt 2004–PM szavazói a bal-jobb skálán elhelyezve a legnagyobb számban tudják soraikban a magukat középre definiálókat (36%). Ennél magasabb arányt az LMP-szavazók körében találunk (59%). A választási szövetség szavazói ugyanakkor balrabb helyezkednek el, szimpatizánsaik az LMP-hez képest bátrabban felvállalják baloldali elkötelezettségüket. A liberális-konzervatív skála (1–7) mentén az Együtt 2014–PM támogatói a liberális póluson helyezkednek el (2,74), az MSZP-től (2,94) liberálisabb pozícióban, és nem távolira a 2012-ben még jelentősebb DK-s táborától (2,58). Míg az Aktív Fiatalok Magyarországon kutatás első hullámának eredményei alapján a DK-sok után az LMP-sek mutattak erősebb elköteleződést liberális irányba, addig e téren az Együtt 2014–PM megelőzi az LMP-t.

Összhangban a pártok politikai kommunikációjával, az ellenzéki pártok támogatói leginkább mérsékeltként tekintenek magukra, elutasítják a radikalizmust. Ebben a vonatkozásban nem sokban különböznek egymástól. A Fidesz és a Jobbik képeznek egy olyan erős viszonyítási pontot, amihez képest a baloldali-balközép fiatalok mérsékelt pozíciót foglalnak. Az Együtt 2014–PM támogatói tehát nem csak nem hívei a radikalizmusnak, hanem kifejezetten mérsékelt, magukat balra helyező, liberális gondolkodású, konszolidált megoldások iránt elkötelezett fiatalokként tekintenek magukra.

Ennek megfelelően körükben a liberális–szabadgondolkodók és az européer-nyugatos orientáció iránt elkötelezettek jelentős számban találhatók. Az Együtt 2014–PM szavazói ideológiai címkék vonatkozásában sem a radikális baloldali, sem a kereszténydemokrata identitást nem vallják magukénak, és elutasítók a túlfűtött nemzeti megnyilvánulásokkal kapcsolatban. A posztmaterális vonatkozásban a zöld, az ökoértékeket magukhoz legközelebb állónak tekintők aránya átlag alatti, ahogy a „materálisabb” szociáldemokrata identitás sem döntő számukra. A fentiek tükrében megállapíthatjuk, hogy az Együtt 2014–PM egyetemista-főiskolai támogatói identitása leginkább egy Európa-konform, mérsékelt, liberális vázra épül, amelyhez baloldali, a progresszív értékrendszer jegyében a szolidaritás és emancipatorikus jegyek is járulnak.

Ennek jegyében, illetve a fentebb írt „progresszív” meghatározás tükrében az Együtt 2014–PM egyetemi és főiskolai szavazói az áltagnál kevésbé tekintélytisztelők és rendpártiak. A választói szövetség körében vannak a legkevesebb azok (2,4 egy1–5-ig terjedő skálán), akik szerint az országnak erőskezü vezetőkre, nem pedig programokra lenne szüksége. A szegregáció elutasítása tekintetében a DK-sok mutatkoznak a leginkább elkötelezetteknek (4,56), viszont a nő és férfi szerepek vonatkozásában az Együtt 2014–PM utasítja el leginkább (1,79) a hagyományos egykeresős családmodellt. A női emancipáció kérdésben közel vannak egymáshoz a baloldali–balközép pártok.

Az adatokban tetten érhető a baloldali-balközép ellenzéki oldal tematikai agendája, hiszen 2010 óta akár a szűken vett politikai, akár közpolitikai dimenzióban a gender-kérdés, illetve a romatársadalom ügye folyamatosan napirenden van, és utóbbi megítélése tekintetében eltűnni látszik a baloldali pártok közötti különbség (BÍRÓ-NAGY 2014). A pártok agendája és annak tartalmi irányai alakítják és formálják választói attitűdjeiket is. A Republikon Intézet által a pártok összesített Tolerancia Indexét vizsgálva arra jutott, hogy 2013 augusztusában az Együtt 2014–PM és a DK érte el a legmagasabb értéket, azaz ez a két formáció élt leginkább és legtöbb toleráns nyilatkozattal. Ugyanezen kutatás szerint az MSZP kevesebb, de egyértelműen toleráns nyilatkozatot tett, így követi az előbbi két pártot (REPUBLIKON INTÉZET 2013b).

Az állami szerepvállalást vizsgálva az Együtt 2014–PM támogatói vannak leginkább annak pártján, hogy az egyének több felelősséget kellene vállalnia sorsa alakításában, és kevésbé kellene az államra kell hagyatkozni (3,39). Ez az egyetlen olyan dimenzió, ahol a választási szövetség szavazói az országos átlag (3,41) közelében vannak, minden más rendpártiságra, tekintélyelvűsége vonatkozó kérdést illetően mérsékelt, liberálisabb irányban található az átlagtól. Az állami szerepének vizsgálatakor érdemes a Kádár-korszakot illető véleményeket is megvizsgálni. Úgy véljük, hogy a progresszió hagyományából kiindulva egy kritikus Kádár-képet kellene találnunk. A Kádár-korszak megítélésekor azonban a rendszerváltás követő nemzedékek politikai szocializációs modelljének problémáit érdemes figyelembe venni. Szabó Andrea és Oross Dániel a politikai szocializációt fragmentált, „félperifériás” modellként írják le. E szerint

„... a modellt a szocializáció tényezői (család, iskola, médiumok, kulturális közvetítők, tartalmak) közötti gyenge és esetleges kapcsolatok jellemzik. Egyszerre és párhuzamosan zajlik az egyes ágensek le- és felértékelődése, és nem szinergiákról, hanem fragmentálódásról beszélhetünk” (Szabó A.–Oross 2013, 99).

Mivel a fragmentált és a disszonáns szocializációs ágensek nem állnak össze egy egységes rendszerré, a fiatalok igényeik érvényesítése, sérelmeik orvoslása és a rendelkezésükre álló demokratikus formák közötti kapcsolatot illetően, kevésbé látják át érdekeiket. Mindezek miatt Szabó és Oross úgy véli, hogy a jelenlegi és a Kádár-korszak leginkább a fiatalok érvényesülési lehetősége felől kerül megítélésre. Szabóék kutatása arra az eredményre jutott, hogy a szociális biztonságot vagy a napi megélhetést nézve a rendszerváltás előtti rezsim megítélése kedvezőnek bizonyult.

A progresszív értékrendszerből az következne, hogy a Kádár-korszakot nem csak a szabadságjogok tekintetében ítélik el, hanem általában is, és ennek megfelelően a jelenlegi rendszert tartják érdemen jobbnak. Összefüggésben a Fidesz retorikájában visszatérő antikommunista fordulatokkal nem véletlen, hogy a jobboldali párt szavazói körében van a legmagasabb támogatottsága (90%) a jelenlegi rendszernek, ahogyan az sem meglepő, hogy a múltbéli politikai gyakorlatokkal és közpolitikákkal szakítani kívánó LMP szavazói is az átlagot (70%) jóval meghaladón (78%) napjaink viszonyait tartják jobbnak. Ez Együtt 2014–PM szavazóinak 72 százalékára igaz (magasabb, mint a DK vagy az MSZP esetében). Illeszkedve az előbb tárgyalt kutatáshoz, a progresszívek a Kádár-éra szociális biztonságát, a lakáshoz jutási, a megélhetési és a munkalehetőséget kedvezőbben ítélik meg, míg a szabadságjogok és a fiatalok érvényesülése, a szórakozás lehetőségei vagy a felsőoktatásban történő részvétel tükrében a jelenlegi rendszert tartják jobbnak. Ez egyébként az összes párt szavazójára jellemző, a progresszív szegmens ebben a vonatkozásban nem vesz fel csak rá jellemző szubkulturális vonásokat.

KONKLÚZIÓ

Szalai Erzsébet a 25–35 év közötti, megfogalmazása szerint „fiatal felnőttek” körében végzett kutatása eredményeképpen arra a következtetésre jutott, hogy előbbieket nem fognak maradandó hatást gyakorolni jelenkori társadalmi viszonyokra (SZALAI 2011). Bátoratlanok, szervezetlenek, továbbá köreikben elkülöníthetőek a külföldi szektorhoz tartozó „globalizált”, illetve a hazai szektorhoz kötődő „lokális” habitusú fiatalok, amely kettősség szintén a jelenlegi társadalomszerkezet, a duális gazdasági szerkezet fennmaradása felé mutat. Szalai tárgyalt kutatásában azonban arra is utal, hogy „negyed” vagy „fél” korosztállyal lejjebb egy olyan korosztályi identifikációs folyamatot vél feltételezni, amelynek politikai ébredése és aktivitásnövekedése 2010–2011 környékén következett be a kormánykritikus tüntetések alkalmával. Ugyanakkor Szalai szerint az, hogy lázadásuk milyen értékek mentén fog kibontakozni, attól függ, hogy egzisztenciális vagy inkább politikai oldalról éri majd őket jelentősebb, erősebb nyomás.

Mások a Hallgatói Hálózat kapcsán élnek azzal az állítással, hogy a „politikai részvétel eszközeiben inkább individuális csoportot sikerült kollektíven mozgósítani (...) rövid távon felélénkítheti a civil társadalmat, hosszú távon pedig egy olyan generációs élményt jelenthet, amely évekre meghatározhatja ennek a nemzedéknek az állampolgári öntudatát” (GERŐ 2013, 342–343). Bár a Hallgatói Hálózat aktivitásának és annak következményeinek nemzedéknyi szélesítése talán túlzónak bizonyul, tárgyunk szempontjából és a fenti vizsgálat alapján azonban bizonyosak lehetünk abban, hogy mind ebből, mint a Szalai által prognosztizált fejleményekből a progresszívek jelentősen kivehetik a részüket.

Szalai elemzésének középpontjában a habitus fogalma áll, ami tézise szerint jelentős társadalmi változások idején túlmutathat az öt létrehozó struktúrák rendszerén, és új struktúrák alapját képezheti. Az identitás nála, mint a habitus egyik fontos alapja jelenik meg egy olyan késő-modern korban, amikor is az én, az identitás konstruálása vagy „barkácsolás”-a privatizált, egyéni kisvállalkozói „kompetencia”. Bár ebben a

vonatkozásban a fentebb röviden ismertetett fragmentált, „félperifériás” politikai szocializációs modell miatt a magyar fiatalok „identitás-barkácsolás”-a még kevésbé lineáris vagy magától értetődő folyamat, a politikai rendszer kihívásai, ha nem is tartósan, de összerendezhetik az ágenseket, és a progresszivitás az új struktúrák alapjainak megteremtésére irányuló cselekvés értéktartalma is lehet.

Ez a tanulmány szándéka szerint arra is választ adott, hogy az egyetemista-főiskolás fiatalság mekkora része vallja magáénak azokat a progresszív vonásokat, és a társadalmi struktúra – benne a politikai rendszer – milyen mértékben befolyásolja őket. A progresszív fiataloknak ma van pártjuk, az Együtt 2014–PM. Véleményem szerint a progresszív habitus, az identitás túlmutat a jelenen, azaz az Együtt 2014–PM szavazótáborára jellemző értékek tartósan jellemeznék a fiatalok egy markáns csoportját (még ha nem is feltétlenül ennek a pártnak a táborában).

IRODALOM

- Bauer Béla – Déri András (2011): Hálózathoz kötődve – a fiatalok online hálói. In: Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk.): *Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000–2010*. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 283–292.
- Bíró-Nagy András (2012): Sokszínű fiatal baloldal. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók 2012. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Szeged, Belvedere Meridionale. 203–222.
- Bíró-Nagy András (2014): Baloldali fiatalok 2013. A balközép olvasztótégely és a fogyasztkozó established baloldal. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Szeged, Belvedere Meridionale.
- Haza és Haladás Közpolitikai Alapítvány (2013): *A foglalkoztathatóságot, a méltányosságot és az alkalmazkodóképességet szolgáló oktatás. Fehér könyv az oktatásról*. Budapest. Elérhető: http://www.hzaeshaladas.hu/ftp/20130512_oktatas_feher_konyv_final_v4.pdf. Letöltés ideje: 2013. december 10.
- Keil András (2012): Adalék a Critical Mass nemzedékről. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók, 2012. Apátia, radikalizmus, posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I*. Szeged, Belvedere Meridionale, 157–182.
- Gerő Márton: El kéne foglalni valamit... Az Occupy Wall Street és a hallgatói mozgalom. In: Krasztev Péter-Jon Van Til (szerk.): *Tarka ellenállás. Kézikönyv rebelliseknek és békésekknek*. Napvilág, Budapest. p. 306-351.
- Laki László – Szabó Andrea (2011): Szempontok az ifjúsági folyamatok értelmezéséhez. In: Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk.): *Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000–2010*. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 13–24.
- Laki László – Szabó Andrea (2014): *Mi lehet a magyar fiatalok demokráciaszkepsze mögött?* In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Szeged, Belvedere Meridionale.
- Mikecz Dániel (2013): Köztér és a köztársaság: 4K!. In: Krasztev Péter-Jon Van Til (szerk.): *Tarka ellenállás. Kézikönyv rebelliseknek és békésekknek*. Budapest, Napvilág Kiadó, 352–377.
- Niedermüller Péter (2011): A progresszív baloldal: esélyek és alternatívák. *Mozgó Világ* 2011. július. Elérhető: <http://mozgovilag.com/?p=4704>. Letöltés ideje: 2013. december 10.
- Tárki (2013): *Minden korban a Fidesz*. Budapest, 2013. november 18. Elérhető: http://www.tarki.hu/hu/news/2013/kitekint/20131118_fidesz.html. Letöltés ideje: 2013. december 18.
- Republikon Intézet (2013a): *Pártok egy évvel a választás előtt*. Budapest, 2013. Elérhető: http://www.republikon.hu/upload/5000286/partok2013_v4.pdf. Letöltés ideje: 2013. december 18.
- Republikon Intézet (2013b): *Pártok tolerancia indexe augusztusban*. Budapest, 2013. Elérhető: http://www.republikon.hu/upload/5000307/tolerancia_index_augusztus.pdf. Letöltés ideje: 2013. december 18.
- Róna Dániel – Sörös Anett (2012): A kuruc.info nemzedék. Miért népszerű a Jobbik a fiatalok körében? In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók 2012. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I*. Szeged, Belvedere Meridionale. 113–156.
- Szabó Andrea – Kern Tamás (2011): A magyar fiatalok politikai aktivitása. In: Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk.): *Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000–2010*. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest. 37–80.
- Szabó Andrea – Oross Dániel (2013): A múlt jelene – a Kádár-korszak megítélése a fiatalok körében. *Metszetek*, 2013/2–3. 97–117.
- Szabó Andrea (2014): A kutatás módszertana. : Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Szeged, Belvedere Meridionale.
- Szalai Erzsébet (2011): *Koordinátákon kívül. Fiatal felnőttek a mai Magyarországon*. Budapest, Új Mandátum, 2011.